

Notat:

Vurdering av forholdet mellom tilgjengeliggjøring og formidling, og tekniske konsekvenser

Tore Burheim / MUSIT styre 22.januar 2020

Om: Vurdering av forholdet mellom tilgjengeliggjøring og formidling, og tekniske konsekvenser

Anbefaling

- A. MUSIT legger føringene i «*Nasjonal strategi for tilgjengeliggjøring og deling av forskningsdata*» og «*Retningslinjer ved tilgjengeliggjøring av offentlige data*» til grunn for sitt arbeid med tilgjengeliggjøring av samlingsdata.
- B. MUSIT prioriterer av faglige, vitenskapelige og tekniske aktiviteter i arbeidet med tilgjengeliggjøring av samlingsdata til sluttbrukere.
- C. MUSIT bør overlate ansvaret for tekniske løsninger og systemer for nettbasert publisering og formidling (web-sider, publiseringssystemer og tilsvarende) av samlingsdata til universitetsmuseene og eventuelt andre aktører
- D. En eventuell ny felles publiseringsløsning (ny unimus.no) bør etableres som et separat prosjekt med separat finansiering utenfor dagens finansieringsrammer. Her bør man vurdere samarbeid med andre aktører.
- E. MUSIT bør i størst mulig grad legge til rette for at universitetsmuseene og andre kan formidle samlingsdata i en størst mulig bredde av kanaler (publiseringsløsninger, GIS-systemer, ulike planleggingsverktøy, undervisningsløsninger, forvaltningsløsninger) i tråd med «*Retningslinjer ved tilgjengeliggjøring av offentlige data*».

Bakgrunn

Styret i MUSIT etablert høsten 2019 en faglig referansegruppe og gav den som et av sine første oppdrag å vurdere forholdet mellom tilgjengeliggjøring og formidling. MUSIT har i sin strategi ansvar for tilgjengeliggjøring av data, men ikke for formidling. referansegruppen leverte sin rapport 11.november 2019. Rapporten både omtaler og viser at det er uklarheter i begrepsbruk og ansvar i grenseområdet mellom tilgjengeliggjøring og formidling. Det er derfor behov for en presisering av MUSIT sin strategi og sine føringer på området. Dette kan gi konsekvenser i prioriteringene av arbeid og ressursbruk, samt for tekniske løsninger.

Avgrensning mellom formidling og tilgjengeliggjøring

En gjentagende utfordring i diskusjonen om prioriteringer, teknisk løsning og MUSIT sine aktiviteter er avgrensning mellom *formidling* og *tilgjengeliggjøring* av samlingsdata. Denne uklarheten nevnes eksplisitt i rapporten fra referansegruppen (side 5), og det er begreper som både i definisjoner og i bruk overlapper med hverandre.

Tilgjengeliggjøring av data har lenge stått høyt på den forskningspolitiske agendaen. Det er utarbeidet nasjonale strategier og gitt retningslinjer på området. Universitetsmuseene, og med det MUSIT sine tekniske løsninger, er underlagt disse føringene. I Norge er dette primært «*Nasjonal strategi for tilgjengeliggjøring og deling av forskningsdata*» og «*Retningslinjer ved tilgjengeliggjøring*

av offentlige data». For å kunne agere i denne konteksten bør MUSIT i størst mulig grad legge til grunn en forståelse i tråd med disse.

Førstnevnte legger sistnevnte til grunn for sin strategi:

«Regjeringens Retningslinjer ved tilgjengeliggjøring av offentlige data består av 15 punkter, og skal sikre at tekniske, organisatoriske og juridiske forhold er lagt til rette for en best mulig utnyttelse av offentlige data. Retningslinjene innebærer at bruksvilkårene skal åpne for så mange bruksområder som mulig (gjennom åpne standardlisenser), at data som hovedregel skal være gratis, og at datasettene og datakvaliteten bør dokumenteres.»¹

Tilgjengeliggjøring er i første rekke innrettet mot bruk og gjenbruk av data i andre sammenhenger, og i mindre grad direkte formidling av data til sluttbrukere/allmenheten. Dette er gjennomgående i den nasjonale strategien for tilgjengeliggjøring. Det er i liten grad snakk om å formidle forskningsdata gjennom publiseringsløsninger og nettsider til allmenheten. Det er videre et vesentlig aspekt knyttet til åpne forskningsdata. Dette er primært knyttet til den vitenskapelige aktiviteten, med gjenbruk, etterprøvnbarhet og dokumentasjon av vitenskapelig arbeider mv. Det vil si muligheten for å hente ut datasett på ulike måter.

Formidling er en av universitetenes og universitetsmuseenes lovpålagte oppgaver. Dette innebærer et bredt spekter av aktiviteter, der universitetene og universitetsmuseenes nettsider og ulike nettløsninger inngår i disse. I denne konteksten vil ikke nettsider med samlingsdata innrettet for allmenheten skille seg prinsipalt i forhold til disse. Kvaliteten på og resultatet av denne formidlingen av forskningsdata er i like stor grad knyttet til presentasjonsform, visualisering, kontekst og brukervennlighet, som rene faglige vurderinger og det faglige innholdet. For tilgjengeliggjøring er aspekter som faglige innhold, kvalitet, dokumentasjon, kompletthet, etterprøvnbarhet, etc viktigere. For formidling vil kommunikasjon og forståelse hos mottaker være det sentrale, mens det for tilgjengeliggjøring vil være kompletthet og kvalitet være det førende.

Vi legger her til grunn en relativt bred forståelse av å formidle, i råd med universitetenes lovpålagte oppgaver. Universitetenes nettsider er en del av formidlingsaktiviteten, og unimus.no.

I retningslinjer for tilgjengeliggjøring av offentlige data heter det «For å sikre at tekniske, organisatoriske og juridiske forhold er lagt til rette for best mulig utnyttelse av offentlige data, bør virksomheter som forvalter offentlige data følge disse retningslinjene». Deretter kommer omtale av følgende femten punkter:

1. *Bruk åpne standardlisenser*
2. *Tilby data gratis*
3. *Tilby data uten brukerregistrering*
4. *Dokumenter datasettene*
5. *Tilby informasjon om datakvalitet*
6. *Tilby oppdaterte data*

¹ Nasjonal strategi for tilgjengeliggjøring og deling av forskningsdata, Kunnskapsdepartementet, 12/2017. Side 15.

7. *Gjør data synlige*
8. *Bruk maskinlesbare og standardiserte formater*
9. *Tilby data gjennom et programmeringsgrensesnitt*
10. *Tilby komplett nedlasting*
11. *Bruk faste adresser og unike identifikatorer*
12. *Publiser oversikt over virksomhetens data*
13. *Tilpass data til brukernes behov*
14. *Oppmuntre til bruk*
15. *Legg til rette for tilbakemeldinger*

MUSIT bør legge til grunn en forståelse av tilgjengeliggjøring i tråd med dette og bør vektlegge realisering av disse sammen.

Publiseringsløsninger. Universitetsmuseene vil ønske å kunne formidle sine samlinger og data om disse på ulike måter. Det er ulike kontekster disse kan settes i, de realiseres i samarbeid med ulike aktører og med ulike teknologier, primært kanskje med sine morinstitusjoner, randsone og andre offentlige formidlingsaktiviteter. Vi kan forvente at de kommende årene vil være en lang rekke prosjekter og aktiviteter som ønsker å kombinere samlingsdata med annen type informasjon². Det vil være vanskelig og om en umulig for MUSIT å lage og forvalte gode nettsider og andre publiseringsløsninger som kan formidle disse dataene på en god måte til allmenheten over tid. Forventningene hos brukere vil hele tiden endre seg, teknologien endrer seg og det vil være en vesentlig ressursbruk over tid. Generell publiseringsløsning bør derfor sterkt vurderes om det er MUSIT sitt ansvar. I dette vil det være at MUSIT sitt ansvar for unimus.no bør revurderes.

Profesjonelle publiseringsløsninger av god kvalitet krever mye ressurser, både teknisk, innholdsmessig, struktur og kontekst. De ulike universitetsmuseene ønsker å profilere seg på ulike måter og gjerne presentere hele eller deler av sine samlinger.

Imidlertid har MUSIT et ansvar i tråd med nasjonale strategier og retningslinjer for å tilgjengeliggjøre sine data på en best mulig måte for de som ønsker å lage publiseringsløsninger. Det innebærer publisering av oversikter, dokumentere, programmerbare grensesnitt, tilgjengeliggjøre datasett og oppmuntre til bruk, etc. Samarbeid med andre kan være et tiltak for å dekke det aktuelle behovet for å erstatte unimus.no.

Dette har som konsekvens at det er viktigere for MUSIT å prioritere aktiviteter som støtter forskning og forvaltning av samlingene og tilgjengeliggjøring av forskningsdata først og fremst. Det har også som konsekvens at tilgjengeliggjøring i tråd med de nevnte retningslinjene bør være sentralt. En moderne og framtidsrettet teknologisk løsning er i tråd med dette.

² Det er ikke vanskelig å se for seg en lang rekke student, elev, undervisning, kultur-, natur-, og og andre formidlingsprosjekter som anvender ny teknologi med utgangspunkt i samlingsdata. For eksempel ulike GIS-systemer, utvidet virkelighet på smarttelefoner, turistløsninger, etc, og som inneholder og kan formidle samlingsdata ved at MUSIT gjør disse tilgjengelig.